

Redakcja naukowa
prof. Olga Czerniawska

Andragogiczny wymiar wydarzeń osobistych i globalnych w badaniach biograficznych

Spis treści

Olga Czerniawska	
<i>Przedmowa</i>	9
Olga Czerniawska	
<i>Streszczenie pierwszego tomu badań „Événements et formation de la personne ecarts internationaux et intergenerationnel”</i>	15
Aneta Słowik	
<i>Streszczenie tomu II „Evenements et la formation de la personne”</i>	19
Martine Lani-Bayle	
<i>Drogi wydarzeń, wydarzenia w drodze...</i>	25
Marie-Anne Mallet	
<i>Śladami wydarzeń życiowych. Kilka przykładów z Europy Ameryki Północnej i Oceanii</i>	41
Luciane de Conti	
<i>Wydarzenia życiowe i ich znaczenie osobiste w Brazylii</i>	59
Makoto Suemoto	
<i>Wydarzenia życiowe i edukacja</i>	75
Estelle Pavageau	
<i>Wydarzenia i ich związek (związki) z edukacją w Korei Południowej</i>	85
Nicolas Cécile	
<i>Stosunek wydarzeń życiowych do uczenia się</i>	111
Patrick Brun	
<i>Zdarzenie – wydarzenie ze szkoły w Afryce (Togo), kryzys nowoczesności</i>	125
Kazimierz Zawadzki	
<i>Edukacyjny wymiar wydarzeń osobistych i globalnych w retrospektywnej ocenie nauczycieli</i>	141
Józef Półturzycki	
<i>Uczenie się przez całe życie – doświadczenia osobiste</i>	149
Monika Sulik	
<i>Zapachy, smaki i melodie, kluczami do prywatnych mitów naszego dzieciństwa – aspekty edukacyjne</i>	165

Ewa Skibińska	
<i>Bieg życia – doświadczenie – wiedza autobiograficzna (analiza narracji autobiograficznej)</i>	179
Anna Antosz	
<i>Analiza biegu życia na przykładzie biografii Ireny Drozdowicz-Jurgielewiczowej</i>	205
Krzysztof Maliszewski	
<i>Narracja jako droga rewitalizacji kultury. Casus: biblioteka Jorge Luisa Borgesa</i>	227
Anna Wolańska-Köller	
<i>Śladami Henriette Davidis – przykład niezwyklej drogi życiowej i kariery kobiety w XIX wieku</i>	239
Agnieszka Majewska-Kafarowska	
<i>Uczestnictwo kobiet w edukacji jako czynnik warunkujący macierzyństwo – na podstawie badań biograficznych</i>	255
Renata Szczepanik	
<i>Doświadczenie wtórnej wiktyimizacji przez kobiety – ofiary przemocy w rodzinie</i>	267
Joanna Michalak	
<i>Wydarzenia przełomowe w życiu zawodowym nauczycieli na przykładzie nauczycieli mianowanych do tytułu "Nauczyciel Roku"</i>	283
Janina Hajduk-Nijakowska	
<i>Autonarracja jako sposób osvajania rzeczywistości. Refleksje etnologa</i>	311
Urszula Tabor	
<i>Niewypowiedziane – o milczeniu jako formie narracji biograficznej</i>	325
Józef Kargul	
<i>Doświadczenie biograficzne w spotkaniu międzykulturowym</i>	341
Mohammed Melyani	
<i>Pamięć zbiorowa i przekaz symboliczny</i>	351
Olga Czerniawska	
<i>Polacy – generacja A i generacja B wobec przemian społecznych i uwikłań w historię</i>	359
Joanna Wawrzyniak	
<i>Doświadczenie wojny w narracjach mieszkańców Sieradza</i>	379

Jerzy Halicki	
<i>Rola języka polskiego w codziennej komunikacji na podstawie narracji trzech pokoleń Polaków zamieszkałych na Grodzieńszczyźnie</i> . . .	393
Aneta Słowik	
<i>Przykłady uzasadnień opuszczenia kraju w narracjach polskich imigrantów</i>	411
Elżbieta Woźnicka, Krystyna Kierkuś-Iwanicka	
<i>Czas nocy – bezsenność jako przestrzeń samorozwoju generacji C</i>	421
Wanda Musialik, Dorota Schreiber-Kurpiers	
<i>Niedobory (auto)biografii. O czym świadczy przykład górnośląski?</i>	437
Olga Czerniawska	
<i>Avant propos</i>	459
Olga Czerniawska	
<i>Résumé du tome I de la recherche intitulée</i>	
<i>«Événements et formation de la personne, écarts internationaux</i>	465
Aneta Słowik	
<i>Compte rendu du II tome de « Événements et la formation de la personne »</i>	471
<i>Résumés des articles</i>	477

Olga Czerniawska

Przedmowa

Materiały z III Międzynarodowej Konferencji, która odbyła się w Łodzi w WSHE w dniach 14–15 września 2007 roku, zostały wydane w dwóch językach – po francusku i po polsku. Przyjęto zasadę zamieszczania streszczeń polskich i francuskich. W trakcie Konferencji tłumaczono wygłaszane teksty. Przedmowę rozpocznę od przedstawienia historii projektu badań i poprzednich dwóch konferencji. Tytuł konferencji informuje, że jeśli ta jest trzecia, to musiały już odbyć się dwie. Informuje również o założeniach metodologicznych badań – analiza biografii, historii życia, biegu życia i postrzeganiu jej na tle czasu historycznego – bieg historii.

Realizacja polsko-francuskich, a potem szerzej, międzynarodowych badań z moim uczestnictwem ma już pewne tradycje. Pierwsze takie badania prowadzone były w latach 90. Były to badania polsko-niemieckie nad indywidualnymi projektami edukacyjnymi. Kończyła je także międzynarodowa konferencja¹. Drugi projekt to projekt polsko-francuski pt. „Drogi edukacyjne i ich edukacyjne przesłanie”, zakończony w 2000 roku konferencją i publikacją.

Ten projekt powstał dzięki spotkaniu prof. Martine Lani-Bayle w 1996 roku we Włoszech w Frascati w Centro Europea delle Educazione, na konferencji zorganizowanej przez Pierre Dominicé –

¹ A. Trzuskowski (red.), *Edukacja dorosłych w sytuacji przemian na tle porównawczym*, Łódź 1993, s. 240.

Szwajcara, profesora Uniwersytetu w Genewie, kierującego projektem badań biograficznych ESREA z zakresu oświaty dorosłych.

Uczestniczyłam w tej konferencji i tam spotkałam prof. Martine Lani-Bayle. Rozmawiałyśmy i zaprosiłam ją do Łodzi. Przyjechała w 1998 r. Wygłosiła kilka wykładów dla studentów i pracowników Katedry Wychowania UŁ. Dyskutowałyśmy nad wspólnymi badaniami wokół pamięci szkoły, biografii edukacyjnej. Określiłyśmy zakres badań „Drogi edukacyjne” – miały to być badania biograficzne nad pamięcią szkoły i postrzeganiem własnej edukacji. W 2000 roku odbyła się w Łodzi konferencja polsko-francuska pt. „Drogi edukacyjne i ich wymiar”². Nasze kontakty wzmocniły się. Ponowne zaproszenie do Łodzi M. Lani-Bayle w 2003 roku przez WSHE zaowocowało powstaniem projektu badań biograficznych pt. „Wydarzenia osobiste i wydarzenia globalne”. Miały to być badania biograficzne planowane na lata 2003–2007. Oparte były o test zdań niedokończonych:

Wydarzenie to...

Wydarzenie osobiste (globalne) to...

Wydarzeniem osobistym (globalnym) w dzieciństwie było...

Wydarzeniem osobistym (globalnym) w młodości było...

Wydarzeniem osobistym (globalnym) w dorosłości było...

Planowałyśmy objąć badaniami pięć kobiet i pięciu mężczyzn z osób 20-, 40- i powyżej 60-letnich.

Prof. Martina Lani-Bayle zorganizowała grupę badaczy francuskich i międzynarodowy zespół:

- 1) z Afryki: kraje Maghrebu – Mohammed Melyani;
Togo – Patrick Brun;
- 2) z Ameryki: Brazylia – Maria Passeggi, Natal i Luciane de Conti, Pôrto Alegre;
Kanada – Dubec – Michel Gillot;
Stany Zjednoczone – Marie-Anne Mallet;
- 3) z Azji: Chiny – Chunxia Ni, Harbin;
Korea Południowa – Kim-Jang Hyun-Mi;

² E. Dubas, O. Czerniawska (red.), *Drogi edukacyjne i ich edukacyjny wymiar*, Warszawa 2001, s. 341.

- Indie – Malini Ranganathan;
Japonia – Makoto Suemoto, Okinawa;
- 4) z Australii: Marie-Anne Mallet;
- 5) Europy: Niemcy – Crista Damkowski, Pórtó Alegre;
Francja – Martine Lani-Bayle, Marie-Anne Mallet
oraz Elizabeth Heutte i Catherine Bouiller-Parizot;
Polska – Olga Czerniawska, Joanna Stelmaszczyk,
Katarzyna Wypiorczyk-Przygoda;
Rumunia – Adélia Ivanom.

W Polsce badania prowadziłam sama na seminariach magisterskich i licencjackich w WSHE w Łodzi i UŁ oraz w WSHE w Sieradzu. W sumie w latach 2000–2005 przygotowano dwadzieścia prac. Wszystkie zawierają wywiady narracyjne. W każdej pracy jest dziesięć wywiadów, z pięcioma kobietami i pięcioma mężczyznami. Jedna praca zawiera wywiady przedstawicieli trzech pokoleń jednej rodziny. Oprócz tego dysponowałam wywiadami przeprowadzonymi z osobami starszymi mającymi 60 lat i więcej. Najstarszy rozmówca miał 92 lata. Wywiady prowadzili studenci pedagogiki opiekuńczej i służb społecznych. Ogółem zebrałam przeszło 500 wywiadów.

Pierwsza międzynarodowa konferencja prowadzona w języku francuskim odbyła się w 2005 roku w Nantes. Uczestnicy referowali pierwsze opracowania. Ja przedstawiłam wydarzenia osobiste i globalne osób starszych w Polsce. Moje wystąpienie, w którym cytowałam narratorów, wywołało żywą dyskusję. Słuchacze powiedzieli, że ich rodzice tak właśnie przedstawiali życie przed II wojną światową i w czasie wojny. Szczególnie żywo zareagował starszy Francuz, który powiedział: „Ojciec mój tak samo wspominał swoje dzieciństwo”. Podobnie mówiła emigrantka z Rumunii mieszkająca we Francji. W wielu opracowaniach przedstawiono całe wywiady biograficzne (Niemcy, Chiny).

Inne opracowania były zwięzłymi zestawieniami najczęstszych wypowiedzi. Całe materiały zawiera książka pod redakcją M. Lani-Bayle i M.-A. Mallet³.

³ M. Lani-Bayle, M.-A. Mallet (red.), *Événements et formation de la personne Ecarts internationale et intergenerationnels*, t. 1, Paris 2005, s. 250; M. Lani-Bayle, M.-A. Mallet (red.), *Événements et formation de la personne Ecarts internationale et intergenerationnels*, t. 2, Paris 2006, s. 365.

Kolejna konferencja odbyła się także w Nantes, w 2006 roku. Oprócz uczestników – badaczy brał w niej udział Gaston Pineau, prekursor badań biograficznych i Natalie Lapierre, autorka pracy zawierającej biografię Żydów z Płocka, którzy przeżyli okupację – czas zagłady, a obecnie mieszkają we Francji, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych.

Dyskusja na konferencji toczyła się wokół pojęć „wydarzenie, zdarzenie, wydarzenie osobiste, wydarzenie globalne”. Dyskutowano nad określeniem śmierci Jana Pawła II jako wydarzenia globalnego, ale także osobistego. Materiały z konferencji zawiera kolejna publikacja.

W 2007 roku zaplanowano kolejną konferencję. Polska konferencja skupiła oprócz badaczy projektu, badaczy z polskich uczelni: Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Katowickiego, Wrocławskiego oraz Łódzkiego. Badacze pracują na uniwersytetach lub wyższych szkołach prywatnych. Referaty nie związane z projektem badań zawierały analizy pamiętników i dokumentów, ogólne rozważania na temat badań biograficznych. Jeden z referatów dotyczył czasu nocy, pojęcia sformułowanego przez G. Pineau. Jest to badanie oryginalne i wyjątkowe.

Rozpoczynając konferencję, powiedziałam, że wspomnienia są jak pies, idą i zatrzymują się, gdzie chcą. Często trudno je przywołać i zatrzymać. Skłonić, aby były wesołe, spokojne, oddaliły się⁴.

Kończąc konferencję, przywołałam wspomnienie Ettore Gelpiego, który uczestniczył w konferencji w 2000 roku i jest postacią znaną i znaczącą, choć nie żyje.

Co przekazują materiały konferencyjne? Po pierwsze, pasję badaczy, którzy chcą przeżyć przygodę intelektualną, chcą uczyć się z życia innych, chcą poznać zawikłane meandry pamięci indywidualnej, historycznej, zbiorowej. Pragną czytać księgę pamięci emocjonalnej, zamglonej i nie zawsze pewnej, rozbudzonej zapachem, smakiem, znakiem pozostałości po przeszłości, fotografią, widokiem, spotkaniem. Pragną zrozumieć i rozpoznać drogi wspomnienia. Odczytywać przeżycia zawarte w pamiętnikach, listach, obyczajach, przepisach kulinarnych itp. Przeżycie przygody badań biograficznych

⁴ D. Dragisma, *Dlaczego życie płynie szybciej gdy się starzejemy*, Warszawa 2006.

to spotkania z nieznanymi, znajomymi, to powroty do przeszłości innych osób, narodów, do grup rówieśniczych, własnej kohorty wieku żyjących w różnych krajach, mówiącej różnymi językami. To spotkania ludzi poszukujących tożsamości w autobiografii w poszczególnych fazach życia, w pamięci emocjonalnej, w pamięci serca, w pamiętnikach rodzinnych, opowieściach i wspomnieniach. Styki własnej historii z historią przez duże H i podobnych zdarzeń o zasięgu globalnym.

Poszukiwanie odpowiedzi na pytanie w wydarzenia osobiste i globalne to także pytanie o to, kim jest człowiek jako osoba i jaką rolę w jego tożsamości odgrywają wydarzenia osobiste i globalne, wynikające z czasu historycznego, ale także jego stosunek do czasu historycznego, wartości środowiska, w jaki wzrasta i jakie tworzy. Środowiska społecznego i środowiska niewidzialnego, które jest tylko jego własne, w które może się wtulić, schronić, współtworzyć i zachować dla innych, bliskich, dla rodziny, przyjaciół, stowarzyszeń społecznych, kraju, Europy, dla świata. Może je włączyć w zjawisko określane przez E. Gelpiego jako świadomość ziemską.

Takie refleksje powstają po przeczytaniu materiałów, które powstały w trakcie badań i materiałów wszystkich konferencji zawartych w publikacjach. Tytuły owych publikacji podaję w przypisach do przedmowy.

Chcę podziękować sekretarzowi konferencji Katarzynie Wypiorczyk-Przygodzie za cierpliwość, opanowanie, kwalifikacje (jęz. angielski, nowoczesne technologie), bez których konferencja by się nie odbyła.